

Scénická žatva – súboj formy s obsahom

Otcovi – Divadlo Aspron, Halle, Nemecko, foto: archív festivalu

Tohtoročná Scénická žatva sa predstavila v novom šate. Na rozdiel od predchádzajúcich ročníkov sa organizátori rozhodli do súťaže o tvorivý čin roka poslať len prvé nominácie z celoštátnych prehliadok a ušetrené peniaze investovať do festivalového pohodlia a tvorivých dielní.

Program tak nebol prehustený predstaveniami z druhých a tretích miest spomenutých súťaží. Scénická žatva sa stala prezentáciou iba toho najlepšieho, čo sa v tomto roku na poli ochotníckeho divadla udialo, krátkou správou o stave slovenského ochotníckeho divadla na všetkých frontoch.

Čo sme teda mohli vidieť? Z celoštátnych postupových prehliadok do ústredného kolbišťa v Martine poslali porotcovia päť predstavení: *Klauniády* súboru SPO–DI-NA (Divadlo a deti – Rimavská Sobota), *Antigona (L'amourt)* Divadla Pôtoň (FeDiM – Tisovec), Gogoľovu *Ženbu* Divadelného súboru G. F. Belopotockého (Divadelné Šurany), *Robinsoniádu* Detského divadelného súboru Dobrozvítazí (Zlatá priadka – Šaľa) a *Čajku* Divadla LANO (Divadlo poézie). Boja sa ešte zúčastnili tri miniatúry: *Beh* od Divadelného súboru Stružielka, *O otravnej chrípke alebo O rybárovi a zlatej rybke* Súboru Dráčik (Zlatá priadka – Šaľa) a *Akvárium* v podaní Lenky Kohútovej zo súboru LANO (Divadlo a deti – Rimavská Sobota).

Pri hodnoteniach jednotlivých inscenácií sa budem viac pristavovať pri problémoch ako pri pozitívach. Nech mi to drahí tvorcovia a ctení čitateľa prepáčia.

Klauniády z Banskej Bystrice potešili najmä tým, že na prehliadku doniesli typ divadla, ktorý sa na Slovensku takmer nepestuje. Inscenátori mu však neostali verní a na celkom dômyselné a zručne nacvičené klaunské výstupy „našili“ málo javiskovým konaním podopretý a miestami divákovi ťažko čitateľný príbeh.

Podobný problém sa vyskytol aj v predstavení *Antigona (L'amourt)*. Levičania prišli so zaujímavou koncepciou. Do popredia Sofoklovej hry, tam, kde pôvodne stála Antigona a jej morálny apel, položili Isménu s jej sebatržnosťou. Nemalým prevkapaním tohto kroku však je, že dramaturgia inscenácie mladých a sviežich divadelníkov akoby dávala za pravdu viac nekonajúcej, konformnej Isméne než nositeľke Sofoklových hodnôt Antigone. Základným prvkom inscenácie paradoxne nebolo slovo (ako to pri uvádzaní antických hier často býva), ale obraz. Predstavenie, výtvarne veľmi efektné, sa však po čase začalo v prebujnenej obraznosti topiť. Často bol totiž javiskový obraz len ornamentom, lyrickou figúrou bez väčšieho vzťahu k deju či téme (s výnimkou skutočne vynikajúcej práce s rekvízitou – Kreónovým trónom). *Antigona (L'amourt)* vyznela teda skôr ako formalistická hračka než vážne slovo k večnému problému.

Gogoľova *Ženba* sa už hrala veľakrát a na veľa spôsobov. Na tohtoročnej Scénickej žatve sme ju mohli vidieť ako frašku. Ochotníci z Liptovského Mikuláša sa vybrali cestou jadného slova, ostrej javiskovej karikatúry a ľudového smiechu. Na divákov čakala spfška podarených gagov (Agafin smiech, premietanie ženíchov na diskkrétne zastreté okno). Úvodné svižné tempo sa však ku koncu inscenácie čoraz viac spomaľovalo, zrazu sa Gogoľov text začal inscenátorom vzpierať. To, čo v expozícii pri charakterokresbe postáv nazbierali, pri vážnejších pasážach textu nemali kde ani ako zužitkovať. Gogoľova *Ženba* tak ostala len v rovine umne inscenovanej anekdoty, bez hlbšej snahy vyjadriť sa k svetu a človeku v ňom.

Detský súbor Dobrozvítazí sa prostredníctvom príbehu človeka stroskotanca popasoval s témou detskej samoty. Pomocou jednoduchých rekvízit – drevených palíc a Váľkových básní. Škoda len, že za detskou javiskovou akciou sme videli viac direktívu režiséra ako spontánnu detskú hru. To platí aj o texte, ktorý skôr naplnil režisérove ambície, než rešpektoval detský svet.

To, čo sme nenašli pri oravskom súbore – detskú spontaneitu, plne nám nahradili scénické

miniatury. Predovšetkým hravé spracovanie rozprávky *O rybárovi a zlatej rybke* pod názvom *O otravnej chrípke* v podaní súboru Dráčik. Na začiatku veľmi konkrétna situácia – nuda v posteli pri chorobe, zrazu je tu nápad a už sa nám všetko premieňa, ako dvaja podarení protagonisti chcú. A my sme vtiahnutí do vynaliezavého a prekvapujúco iskrivého myslenia, ani nevieme ako.

Lenka Kohútová z LANA si pre nás pripravila umné putovanie. Jej *Akvárium* doslova hýri nápadmi, vtípnou scénografiou počnúc a prekvapujúcou pointou príbehu končiac. Konečne sme na žatve mohli vidieť príkladnú prácu s rekvizitou a jej premenou. Jednoducho povedané, vtípný príbeh vyrozprávaný adekvátnymi javiskovými prostriedkami.

LANO sa prezentovalo nielen scénickou miniatúrou, ale aj divadlom poézie. Pokúsilo sa o svojskú rekonštrukciu futuristického a dadaistického kabaretu. Vybrali si na to básne Christiana Morgensterna a Ernsta Jandla, dvoch básnikov – provokatérov par excellence. Úvodný akord predstavenia naznačoval, že nepôjde o zvyčajné posedenie pri javiskovo ilustrovanej básni. Provokovanie diváka sa začalo už vo vestíbule a s neutíchajúcou intenzitou pokračovalo na javisku. Dvanásť mladých ľudí, navlečených do uputej konfekcie doslova a do písmena „nastavovalo zrkadlo“ svojmu hľadisku. A potom prišli na rad Morgenstern a Jandl. To, čo úvod naznačoval, sa zrazu zlomilo a LANO sa utopilo vo vodách formálnej ilustrácie básní. Určite by divadelníkom z Bratislavy pomohlo, keby básne svojich favoritov nebrali tak vážne a nastavili im rovnaké zrkadlo zo začiatku ako nám. Každopádne aspoň na tých úvodných desať minút priniesli na žatvu čerstvý, neokukáný vietor javiskovej imaginácie.

Príjemným osviežením festivalu bola prezentácia najlepších recitátorov poézie a prózy, laureátov Hviezdoslavovho Kubína. Príjemným z dvoch dôvodov: lebo konečne malo zaznieť slovo, ktoré v súčasných divadelných produkciách zámerne inscenátori obchádzajú, a po druhé, lebo tento rok sa organizátori rozhodli, že nebudú recitátorov trápiť na ohromnom javisku, ale prisúdia im priestor kaviarne, kam poézia odjakživa patrila viac. Slovo zaznelo, no rovnako, ako sme si mohli všimnúť pri divadelných predstaveniach, aj tu sa v prednesoch hralo viac s formou než s obsahom, recitátorov viac zaujal zvuk slov než slová samotné, viac štruktúra textu než jeho odkaz.

Pravidelným nesúťažným hosťom Scénickej žatvy bývajú súbory, ktoré neprešli klasickou procedúrou okresných, krajských a celoštátnych súťažných prehliadok, ale vyhrali na tematických prehliadkach, ako sú Palárikova Raková, PAN – Liptovský Mikuláš a festival Aničky Jurkovičovej.

Divadelný súbor Tramthalia (Palárikova Raková) pod režijným vedením Jaroslava Klusa z Oravského Veselého ponúkol autorské divadlo *Dejiny melanchólie*. Textová exhibícia s freudovsko-surrealistickými inšpiráciami sa však nestrela s javiskovým stvárnením. Výrazová nevyhranenosť a málo funkčná scénografia už aj tak dosť náročný text ešte viac znejasnili a predstavenie sa stalo pre diváka takmer nečitateľným.

Z rovnakého súdka bolo aj predstavenie Divadla Kusy cukru *Všetko, čo je moje* (PAN). Sluchovo postihnutí ľudia v réžii Petra Luptovského sa vo viac-menej jednoduchých choreografiách a pôsobivých, niekedy až šokujúcich (vyliatie vedra na hlavu) javiskových obrazoch snažili vytvoriť abstraktnú, poetickú úvahu na tému obsiahnutú v titule predstavenia. Problémom sa však ukázala neukotvenosť jednotlivých obrazov. Divák bol síce nimi lákaný, presnejšie zvädzaný, no za nimi nenachádzal nič, čo by mu pomohlo posúvať svoje uvažovanie spolu s protagonistami. Opäť predstavenie, ktoré bolo viac o monológovi tvorcu, než o dialógu medzi ním a publikom.

Priznám sa, nikdy som neveril tomu, že transkripcia Tajovského *Ženského zákona* do záhoďčiny z tvorivej dielne tandemu Jozefa a Štefana Moravčíkovcov prežije svoje triumfálne uvedenie na javisku SND a bude si ďalej žiť v radoch ochotníkov. Divadlo na Hambálku z Malaciek sa chopilo výzvy zmobilizovať kultúry čŕtívých spoluobčanov svojej obce a pripraví im prekvapenie v ich vlastnom jazyku. Toto štandardné predstavenie dedinského typu s naturalistickým herectvom a náznakovou scénografiou si nekládlo priveľa ambícií, išlo takrečeno po divákovi. Z Tajovského sa teda z vôle domáceho publika stal roztopašný Urbánek (festival A. Jurkovičovej).

Na Scénickej žatve tohto roku nechýbali ani hostia (Česi, Maďari a Nemci). Práve vystúpenie divadla Apron z Halle sa stalo skutočným vrcholom Scénickej žatvy. Striedmymi prostriedkami v tónoch zahnednutých fotografií zahrli monodrámu na pôdoryse Kafkových listov otcovi. Všetky komponenty inscenácie (text, scéna, rekvizity, hudba, herecká akcia) slúžili jednému

cieľu, dôsledne prerozprávať komplikovaný príbeh Kafkovho vzťahu k otcovi. Na javisku tak vznikol dômyselný svet bizarných vízií, snových až surrealistických momentov, takých typických pre Kafkovu literárnu tvorbu. Nemecké predstavenie ukázalo slovenským ochotníkom, akým spôsobom sa hľadá pre obsah adekvátna forma. Touto lekciami sa Scénická žatva skončila. Z videných produkcií na Scénickej žatve 2003 sa dajú vydeliť tri okruhy problémov, ktoré sa v nich jednotlivito, ale aj pokoje dali nájsť.

Prvom rade je to absencia výraznejšej dramaturgie. Veľmi často vidieť skôr tendenciu k obraznej exhibícii než k umiernenému a adekvátnemu výberu javiskových prostriedkov. Obraz často vystupuje ako číry artefakt bez priameho vzťahu k téme, a tak výpoveď znejasňuje. Na Scénickej žatve sme sa tento rok jednoducho nestretli s jasnou, myšlienkovito hutnou a pre diváka zrozumiteľne podanou výpoveďou.

V druhom rade je to snaha zabaviť diváka za každú cenu, bez výraznejšej ambície povedať divákovi aj niečo „naviac“. Ochotnícke divadlo bolo vždy žriedlom nových postupov, nekonvenčného javiskového videnia a prekvapivého spracovania dramatickej predlohy. Tým aj konkurovalo profesionálom – vynaliezavosťou a robením „veľa muziky za málo peňazí“. Dnes tu cítime istú tendenciu konkurovať profesionálom inak. Povedané jednoducho, ochotnícke divadlo sa v dramaturgii začína správať komerčne. Tretím problémom je zvláštna nedôvera k dramatickému textu a k slovu na javisku vôbec. Keď aj zaznie, je štylizované, zdeštruované, položené na úroveň rekvizity či charakterotvorného detailu na kostýme herca. Inscenácie potom väčšinou začínali vynikajúcim nápadom, ktorý sa nakoniec práve na nedôvere k slovu rozbil násilným tlačením na obraznosť. Na javisku napokon ostal len akýsi nezrozumiteľný kľč. Cenu za tvorivý počín roku 2003 získalo predstavenie *Antígona (L'amour)* Divadla Pôtoň z Levíc. ▽

Jozef Koleják

Ako sme sa stali Dr. Amateurgami!

Dramaturgia. Pre väčšinu divákov pojem celkom neznámy, pre divadelníkov trochu záhadný a ťažko objektívne definovateľný. Dramaturg je naozaj jedna z funkcií v divadle!

dramaturgická dielňa

Na tohoročnej Scénickej žatve sa vyskytla dielňa s názvom dramaturgická. Ako dramaturgie chytivá študentka a čerstvá členka amatérskeho súboru s funkciou dramaturgičky som ani chvíľu neváhala. Žeby som sa po absolvovaní dvoch ročníkov tohto oboru na VŠMU konečne dozvedela, čo to vlastne študujem? (Pozn.: Zatiaľ sa mi predmet s názvom dramaturgia v rozvrhu nevyskytol.)

Našu dielňu, ktorá bola plná ľudí tápajúcich po akom-takom zadefinovaní toho odboru, viedol Karol Horváth (známy aj ako „Lavríkovo dramaturg“). Karol Horváth dramaturgiu nikdy neštudoval, no napriek tomu je to Dramaturg! Nech si hovorí kto chce čo chce, dramaturg je nevďačná funkcia. U nás na škole dokonca tvoria väčšinu dramaturgov tí, ktorým sa nepodarilo dostať na réžiu. Horváth to vystihol: „Ak chcete byť slávni, dielňa réžie je o poschodie nižšie.“ K divadelnej dramaturgii sa málokto verejne vyjadruje, takže nečudo, že dôležitosť dramaturgie a aj výsledok práce dramaturga si všimne málokto. V niektorých jazykoch dokonca toto slovo neexistuje (prácu späť s dramaturgiou vykonáva producent) a v iných zase tento pojem označuje predovšetkým dramatika.

Ako spomenul Karol Horváth, ak dramaturgia (v dnešnom chápaní) prežila od 19. storočia doteraz, asi to nebude až taká nezmyselná funk-

cia. Na senzačnej dramaturgickej dielni sme boli zasvätení do jej tajov: pre dramaturga je slovo nie len na začiatku, ale počas celej tvorby, súvisí s ním symbol, znak... Jednoducho povedané, treba čítať, čítať, čítať a šprtať sa v texte, dekódovať, čo sa len dá, ďalej treba zosúladiť formu s obsahom, nájsť tému, ktorá môže v dnešnej dobe komunikovať s divákom a následne ju akcentovať, pripraviť dramaturgický plán (vraj najlepšie na tri roky dopredu!), hrabať sa predovšetkým v súčasných textoch...! Aby som to ukončila. Stručne a jasne definované, dramaturg má na starosti obsah a režisér formu. Úloha dramaturga je povedať režisérovi (ale nie pred hercami – aby nenarušil jeho autoritu): „Čo ti šibe?“ Dramaturgia je teda zaujímavá vec! Dôležitá ako v profesionálnom, tak aj v amatérskom divadle... Aspoň na pôde toho amatérskeho sme sa trošku vyškolili. Mohli by nám udeliť titul Dr. Amateurg! △

Kristína Farkašová

Kritika očami metodika

Aj keď v chladnom počasí, tohoročná Scénická žatva priniesla celkom zaujímavú úrodu. Praktickú aj teoretickú. Okrem samotných divadelných predstavení totiž niekoľko desiatok záujemcov pracovalo aj v rôznych triedach teoretických. Ich úlohou bolo otvárať nové obzory pre divadlactivých ochotníkov (rozumej ľudí ochotných – okrem toho, že sa musia živiť – značnú časť svojich voľných hodín venovať divadlu).

Jednou z takýchto dielni bol aj takzvaný KRITICKÝ SEMINÁR, odporúčaný najmä odborným pracovníkom osvetových stredísk, ale aj iným záujemcom. V tejto skupine sa stretla zaujímavá zostava ľudí. Samozrejme, prevládali metodici, ale boli medzi nami aj učители ZUŠ či študenti. Lektor, skúsený divadelník Oleg Dlouhý nás od začiatku do konca „trápil“ najmä samotnou metodológiou práce kritika. Naše snahy okamžite reagovať na videné inscenácie obyčajne hneď zastavil. Na každé predstavenie sa treba predsa pozerieť z oveľa širšieho pohľadu, aby sme ho pri jeho „rozpítávaní“ ako kritici lepšie pochopili a objektívnejšie hodnotili. Myslí, že z tých niekoľkých hodín strávených v spoločných dišputách v slabo vykúrenej baletnej sále, ale aj v prífahľých, lepšie vykúrených

priestoroch, sme si všetci veľa odniesli. Samozrejme, ako metodik pre divadlo som túto možnosť prijal a potešil som sa jej. Teraz však chcem byť aj trochu kritický, pretože ma prekvapilo, keď lektor v úvode prvého semináru označil zorganizovanie týchto tvorivých tried za vynikajúci nápad. S tým súhlasím, ale chcem si s ním zapolemizovať v tom duchu, že metodici osvetu od tej najnižšej úrovne majú predsa niečo podobné vo svojej pracovnej náplni.

A ešte kritická pripomienka, najmä do vlastných radov. Podmienky, ktoré organizátori seminára vytvorili (hlavne finančné), boli priam ideálne a keďže bol seminár určený najmä nám, metodikom, stačilo iba prísť a zapojiť sa. Nevie, a na tom sme sa s kolegami, ktorí túto príležitosť využili, zhodli, prečo nás bola len hŕstka? Bola to výborná inšpirácia, v čom treba pomáhať našim divadelníkom, aby sme sami nenahrávali na smeč všetkým „pragmatikom“, ktorí sa domnievajú, že štátom či samosprávou dotovaná kultúra je prežitok. Seminára a tvorivé dielne mali na takejto úrovni fungovať už dávno a stále. Nestrácajme na pôde ochotníckeho divadla úroveň, ktorá je zatiaľ vyššie ako v mnohých vyspelých európskych krajinách, kde funguje len diktát trhu. Možno práve JAVISKO by

detská dramatická tvorba

mohlo zohrať pozitívnu rolu a okrem informácií o premiérach venovať niekoľko stránok aj kritikám jednotlivých predstavení. A celkom na záver. Vôbec nesúhlasím s názorom, že ochotnícke divadlo je v kríze. Podľa mňa je pod tlakom spoločenských zmien iba vo fáze generáčnej výmeny. Držať palce mu nestačí. Je potrebné ukazovať správne cesty. △

*Maroš Krajčovič,
metodik SOS Banská Bystrica*

Šesť dní režisérom

Počas Scénickej žatvy sa na pomedzí sledovania predstavení a bohémneho filozofovania o umení konala aj tvorivá dielňa réžie. Rozhodujúce slovo lektora Silvestra Lavríka bolo akceptované.

Podmienky účasti: Adorno: *Estetická teorie*, Foucault: *Dějiny šílenství*, Gombrowicz: *Denník, Grécke mýty*.

Odstrašujúce. Aj týmto spôsobom je možné vberať seminaristov. V dielni boli tí, ktorí sa nezakli – najmä študenti.

Diskutované a realizované témy dielne:

- Režisér: Kto je? Odkiaľ ide? Kam kráča?
- Základné otázky režiséra: Čo, prečo, ako chce robiť? Po ich zdôvodnení nastáva proces realizácie.

- Fenomén postavy – vytváranie osobnej anamnézy
- Dobrá veta je holá veta. Príliš veľa detailov škodí.
- Často zamieňané pojmy: HRA – INSCENÁCIA – PREDSTAVENIE alebo inak INŠPIRÁCIA – PROCES TVORBY – KONKRÉTNÁ REALIZÁCIA
- Režisér musí byť realista.
- INVENTÁR REŽISÉRA: dramatik, dramaturg, herec, scénograf, hudobník, choreograf, osvetľovač, technici...
- VÝRAZOVÉ PROSTRIEDKY DIVADLA: slovo, akcia, hudba, svetlo, scéna, dynamika priestoru...
- Limitácie amatérskeho divadla.
- Krstný list inscenácie.
- Problémový proces: Od textu k premiére.
- Téma na odľahčenie tvorivej tiaže: (Bez)účelnosť nosenia režisérskeho šálov. (Pozn.: Ak Lavříkovi odkvácne hlava, potrebuje šál.)

Každý si zo šiestich dní odniesol toľko, koľko uniesol. Dielňa bola rozdelená do dvoch častí: teoretickej a praktickej. Po dennej prednáške nasledovala skúška správnosti vo forme domácich úloh zameraných na dramatické postavy, autorstvo textu, názorové vyjadrenia. Teoretická časť ozrejmla terminológiu režiséra, praktická vytvorila tridsaťminútový videodokument. Nakrúcal sa v priestoroch Národného cintorína. Každý účastník mal k dispozícii kameramana, hercov (kolegov z dielne), 150 sekúnd v záverečnom zosrihu a ľubovoľný náhrobný kameň. Režisér režíroval „režisérov“. Prácu v časovej a možno i tvorivej tiesni si vyskúšal každý. Iba proces režírovania? Našla sa aj psychológia. Deň po dni odhaľovanie vnútra.

Názov dielne: NAHOTA A PÁVY. △

Barbora Zamišková, Adriana Totiková,
účastníčky dielne

DO DISKUSIE |

Dočkáme sa dôstojných podmienok?

Ostatné roky odviaľali niekdajšiu ideologicky motivovanú komplexnú podporu. Skončili so svojím podielom odbory, predovšetkým väčšinová správcovia kultúrnych zariadení, kde ochotníci nachádzali lacnú strechu. Zanikli politické organizácie (predovšetkým Socialistický zväz mládeže), ktorých finančný, ale aj organizačný príspevok bol značný. Do zabudnutia sa vytratili ďalšie vymoženosti – refundácia mzdy za účasť na umeleckých aktivitách, štátom hojne dotované vzdelávania a podobne. Všetky tieto a mnohé ďalšie nástroje používala komunistická ideológia na to, aby si ľudí podmanila, myšlienkovy unifikovala a čo najdôkladnejšie využila pre svoje propagandistické ciele. Je však pravdou, že neraz práve v „perinke“ ideologicky motivovaného luxusu vyrástlo názorovo autonómne a esteticky nezávislé divadelné dielo, ktoré dokázalo rozvrieť hladinu nielen domácej kultúry. Stávalo sa to vtedy, keď sa medzi ochotníkmi zjavili výrazné tvorivé osobnosti, ktoré divadlo robili z tých najhlbších a najúprimnejších pohnútok.

Trináť rokov po zásadnej politicko-spoločenskej premene väčšina ochotníkov pociťuje nástojčivú potrebu nových podmienok pre rozvoj a šírenie neprofesionálneho umenia. Aj amatérske divadlo sa pohybuje v teréne, kde neplatia prakticky žiadne normy, ktoré by aktivitám desiatok a stoviek tvorivých osobností zaručili aspoň minimálne istoty. Pokúsme sa rozdeliť základné parametre týchto istôt a pomenujeme si zodpovednosti.

Prvou požiadavkou, ktorá podmieňuje vznik a šírenie neprofesionálneho divadelného diela, je všeobecne prístupný a transparentný zdroj

financií. Žiadne umenie sa nedá robiť iba z idey, respektíve zo vzduchu. Za niečo treba kúpiť materiál na kulisy a kostýmy, za niečo treba prenajsť skúšobňu, za niečo treba cestovať za divákom. A to nespomíname, že aj ochotnícke divadlo musí ctíť autorský zákon, takže treba nejaké korunky na tantiémy... Na to všetko (isto by sa tých položiek našlo ešte viac) treba kdesi vziať. Odkiaľ? Nuž, od bohatých donorov, z rozpočtov samosprávy (aj neprofesionáli platia dane štátu a samospráve...) a za istých okolností od štátu. Akou formou? To záleží na poskytovateľoch. Sponzori si za svoje peniaze isto zapýtajú nejakú protihodnotu. Samospráve a štátu sa núka nástroj, ktorý vo vyspelých krajinách „objavili“ už pred rokmi – granty. Za akých podmienok? Nuž, podmienky si stanovujú sponzori s tvorcami sami, do toho sa ťažko pliesť. A podmienky, za ktorých poskytne grant samospráva a štát, vyjadrujú sumu záväzkov týchto subjektov smerom k svojim občanom i smerom k svojím záväzkom voči svetu, napríklad integrovanej Európe. Zjednodušene by sa tá suma dala pomenovať kultúrna politika (štátu, regiónu). Čiže skôr ako príde reč na konkrétnu výšku grantu, potrebuje neprofesionálne divadlo jasne formulovaný terén, v ktorom budú presne definované práva a povinnosti štátu (zastúpené ministerstvom), ale aj samosprávy. Za túto formuláciu nemôže byť zodpovedný nik iný iba štát. A ten má na takúto čiernu robotu už pomaly štyridsať rokov špecializovaný úrad – ministerstvo kultúry. Ministerstvo totiž nie je na to, aby čokoľvek riadilo. Je na to, aby formulovalo podmienky a kedy-tedy skontrolovalo, či niekto niekde nešvindluje.

Druhou zvrchovane oprávnenou požiadavkou našich ochotníkov je servis, ktorý by pre svoju činnosť potrebovali. Pod servisom treba vidieť všeličo, od administratívneho uzla kontaktov so svetom cez obhospodárenie medzinárodne kompatibilnej databázy po zabezpečenie požiadaviek na vzdelávanie i na reflexiu. Ale hlavne, ochotníci nemajú čo úradovať! Ak v súvislosti so svojou činnosťou potrebujú nejakú administratívnu agendu „zúradovať“, majú na to mať výkonný servis. A tu sa črtá zmysel orgánu, ktorý dnes toľkým leží v žalúdku – Národné osvetové centrum a regionálne osvetové zariadenia. Na tejto úrovni sa za normálnych okolností budú tvorivo stretávať záujmy a potreby tak amatérskych tvorcov, ako aj záujmy a požiadavky štátu a samosprávy. No ukazuje sa, že pre poriadok treba ešte aj „tretiu nohu“, ktorou by naše neprofesionálne divadlo pevne stálo na zemi. Tým tretím faktorom je reprezentant celého ochotníckeho diania, ktorý by sa mohol a mal prezentovať jasne daným mandátom tvorcov na zastupovanie a obhajovanie reálnych potrieb. Dnes však ZOSD vlastne neexistuje a Rada pre neprofesionálne divadlo ešte stále hľadá svoju pravú tvár. Pokiaľ ju nebude mať, nebude môcť disponovať ani potrebným mandátom. A pokiaľ nebude mať jednoznačný mandát, bude slovenské ochotnícke divadlo trpieť. A paradoxná situácia, keď tvorba predčí podmienky, bude pretrvávať naďalej. No pozor, tento stav trvá už prídlho. Je najvyšší čas čo najskôr realizovať tri základné predpoklady ďalšieho rozvoja ochotníckeho divadla. Inak sa môže stať, že nás rozkulačí vlastná neschopnosť, nežáujem štátu i cudzie záujmy. △

Oleg Dlouhý

Súťažná inscenácia SŽ '03, *Antigona*, Pôtoň, Levice, foto: T. Šišovský

Príspevok k diskusii o organizácii amatérskych divadelných festivalov na Slovensku

Ak vnímam súčasný vývoj v spoločnosti ako snahu o decentralizovanie a prenášanie výkonnej moci čo najbližšie k jej nositeľom – občanom, zdajú sa mi byť nadbytočnými snahy organizovať amatérsky divadelný život z centra a komplexne. Tu vidím zásadný problém súčasného stavu v systéme organizovania amatérskych divadelných prehliadok. Tak sa nachádzame v situácii, že krajské prehliadky sú plne v právomoci krajských úradov a Národné osvetové centrum môže zasahovať len do organizovania celonárodných prehliadok.

Principiálna otázka znie: potrebujeme vôbec pyramídový systém prehliadok? Potrebujeme pomeriavať tanečné divadlo s činohrou a podobne?

Chápem, že jeden zo základných pilierov amatérskoho divadelného života je stretávať sa a ukázať si výsledky svojej práce nielen v rámci vlastnej komunity. Ale nestačili by na to nesúťažné festivaly?

Vo vzťahu k minulej sezóne nebol ani jeden hodnotiteľ, ktorý by sa osobne zúčastnil aspoň na päťdesiatich percentách celoslovenských prehliadok. Nevieť si dosť dobre predstaviť, čo bolo ústredným bodom programovej rady Scénickej žatvy 2003, istotou, na ktorú by sa mohli vzťahovať všetky jej ostatné body. Výsledné zloženie predstavení v hlavnom programe tomu aj zodpovedalo. Tak sa mohla najvyššia amatérska divadelná prehliadka v krajine založená na silnej činohrenej ochotníckej tradícii premeniť na prehliadku detskej dramatickej tvorivosti a divadla pre deti (z ôsmich súťažných predstavení päť, čo je 62,5 percenta). Keď chýbal prirodzený ústredný bod, nastúpil náhradný – presné držanie stanov v zmysle doslovného. Bola to jednoduchá cesta a nič sa jej nedá vyčí-

tať, iba ak to, že výsledok je takmer žalostný. Možnosť, ako začať riešiť stav, ktorý sa slovenskému amatérskemu divadlu prihodil, je viacerou:

1. Ponechať postupové prehliadky, ale odstrániť zásadný rozpor, ktorý ich organizovanie obsahuje.

- V tom prípade považujem za nevyhnutné, aby sa stanovili traja porotcovia celoštátnych prehliadok, ktorí budú členmi výberových komisií na všetkých celoštátnych prehliadkach garantovaných NOC a na všetkých krajských prehliadkach.
- Spomínaní odborníci by urobili akýsi dramaturgicko-kriticko-pedagogický exkurz v kontexte najmenej troch sezón. Na každé videné predstavenie by museli odovzdať písomný rozbor ako svedectvo o inscenácii. Automaticky by boli členmi programovej rady SŽ. Boli by adekvátne finančne ohodnotení, čím nemám na mysli súčasný stav. Výška ich odmeny by mala zodpovedať nielen kvantite odvedenej práce, ale aj kvalite ich mena (a všetkého, čo s tým súvisí).
- V prípade, že by krajské úrady odmietli akceptovať takýto model, vycestoval by na náklady NOC aspoň jeden z nich na krajskú prehliadku a len on by mal právo, bez ohľadu na rozhodnutie krajskej poroty, odporučiť inscenácie do širšieho výberu SŽ.
- Rozhodnutie poroty na festivale je totiž aj precedens, nepriame vytýčenie smeru, ktoré bude v danej oblasti platiť prinajmenej rok. A ak sa nezabezpečí kontinuita v istom type rozhodovania, výsledkom hoc aj dobre mienenej snahy nebude systém, ale chaos.
- K organizácii celoštátnych festivalov navrhujem:
  - považovať festival činohry (Liptovský Mikuláš a Spišská Nová Ves) za najpodstatnejší, a teda mu aj vyčleniť najväčšie financie a odbornú starostlivosť, pretože činohra je naďalej prevládajúcou a určujúcou divadelnou formou v slovenskom amatérskom divadle (dve hlavné a viac nominácií do širšieho výberu hlavného programu SŽ);
  - festival začínajúcich súborov v Šuranoch ponechať v „dnešnej“ podobe (1 + viac);
  - zlúčiť festivaly detskej dramatickej tvorivosti a divadla pre deti na jeden termín a jedno

miesto (2 + viac) a takisto FeDiM-u s divadlami poézie, pričom by k nim mali pribudnúť študentské divadlá, ktorých sa SŽ už dávnejšie neprozreteľne vzdala (3 + viac);

- zaraďovať scérické miniatúry, ak sa nestali regulárnymi nominantami príslušného festivalu, iba do doplnkového programu;
- umožniť porote (s účasťou najmenej jedného člena programovej rady SŽ) uvažovať o dvoch typoch nominácií – hlavná nominácia (istá účasť na SŽ) a nominácia (širší výber SŽ), pričom udeliť hlavnú nomináciu ani nomináciu nebude povinné;
- zrušiť cenu za tvorivý čin roka, nech je SŽ „festivalom festivalov“, nie súťažou;
- zmeniť termín SŽ z jesenného na letný. V lete majú prázdniny študenti aj profesionálni divadelníci, na leto sa plánujú dovolenky, v lete nie sú problémy so zhromažďovaním ani s priestormi pre prácu v divadelných dielňach.
- V súvislosti s predchádzajúcim návrhom si myslím, že SŽ by prospela aj zmena miesta konania. Martin už dávno nie je takým dôležitým, vyhľadávaným miestom na príjemnú divadelnú dovolenku ako Hronov.

2. Inou možnosťou je:

- Opustiť systém súťažných prehliadok, sústrediť prostriedky a raz do roka uskutočniť jeden veľký reprezentatívny festival s profiláciou stanovenou jeho dramaturgickou radou, v ktorej by boli zástupcovia Rady pre neprofesionálne divadlo, NOC, ministerstva kultúry a Divadelného ústavu. Výber na festival by robili poverení členovia dramaturgickej rady – cestovali by na predstavenia inscenácií alebo regionálne festivaly, ktoré sa na festival prihlásili, a inscenáciu by naň odporúčali, alebo neodporúčali. Festival samotný by potom bol nesúťažný, s možnosťou stať sa národným kultúrno-sociálnym fenoménom.
- V tom prípade by NOC financovalo, organizovalo a garantovalo namiesto viacerých divadelných festivalov iba jeden a okrem neho by mohlo sústrediť svoje zdroje na podrobné mapovanie histórie, vývoja a aktuálneho stavu slovenského amatérskoho divadla vo všetkých jeho podobách, pričom by o tejto svojej aktivite podrobne informovalo raz do roka v špeciálnej prílohe časopisu Javisko. △

Karol Horváth